

Bogoslovnem vestniku, Razpravah Društva za humanistične vede, Zborniku za umetnostno zgodovino, Kroniki, Slovenskem jeziku, sarajevskem Pregledu, Jutru itd. Zlasti dragoceni so dalje njegovi številni prispevki v Narodni enciklopediji in Slovenskem biografskem leksikonu. Kot samostojne knjige so izšle: Die protestantische Kirchenordnung der Slovenen (1919), Bibliografski uvod v zgodovino reformacijske književnosti pri Južnih Slovanih v XVI. stol. (redka litografirana izdaja iz l. 1927.), Zgodovina slovenskega slovstva (1926—1938), Dobrovský in slovenski preporod (1930), Korespondenca Janeza Nep. Primica (1934), Prešeren I. in II. (1936, 1938) in Zoisova korespondenca 1808—1809 (1939). Slovenska javnost ga pozna tudi kot predavatelja o Trubarju, Linhartu, Prešernu i. dr.

Profesor Kidrič se je sistematično lotil iskanja tiskov, rokopisov in arhivalij, da je kritično pretresel vse dotedanje izsledke svojih predhodnikov, da je na drobno analiziral celo vrsto historičnih dejstev, vnesel v zgodovino slovenskega slovstva nove vidike, ki omogočajo natančno klasifikacijo posameznih obdobij, na novo osvetlil okolje, iz katerega so rasle posamezne osebnosti, prikazal gmotna in duhovna gibalna literarnih prizadevanj v času in kraju, pomensko in estetsko opredelil slovstvena dela ter strnil našeto podrobnosti v veliko sintezo, ki jo predstavljata njegova Zgodovina slovenskega slovstva in Prešeren. Novost je njegova znanstvena metoda, ki je ni prevzel od drugod, ampak mu jo je narekovalo trdo delo, ko se je poglobljal v zgodovinske probleme in jih razčlenjeval. Služeč le resnici je popravil marsikatero zgodovinsko krivico in razgalil mnoge potvare, ki so jih hote ali nehote zagrešili njegovi predhodniki in sodobniki.

Nič manjših zaslug nima prof. Kidrič kot akademski učitelj in vzgojitelj znanstvenega naraščaja. Tudi v tem pogledu si je popolnoma svest svojih nalog. V dvajsetih letih je s skrbnim razumevanjem pravega vzgojitelja, z vzglednim interesom in z nesebično pomočjo slehernemu talentiranemu stremljenju vzgojil dolgo vrsto mladih slavistov, ki se danes kot znanstveniki ali praktični delavci na šolah uveljavljajo v korist slovenski kulturi. Poleg trdnega poznavanja stroke se odlikujejo zlasti z vestnostjo, vztrajnostjo in kritičnostjo, k čemur sta bistveno pripomogla vpliv in vzgled njihovega učitelja.

A. G.

STOLETNICA MUZEJSKEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO.

L. 1839. je bilo v Ljubljani ustanovljeno „Društvo kranjskega deželnega muzeja“. Njegov namen je bil, da skrbi za kranjski deželni muzej, ki so ga v prejšnjem desetletju ustanovili kranjski deželni stanovi in ki je bil navezan le na prostovoljne prispevke. Društvo je imelo v začetku poluraden značaj in je prišlo zaradi muzeja večkrat v kompetenčne konflikte z deželnimi stanovi; njegova glavna skrb je veljala muzeju in šele v petdesetih in šestdesetih letih je izdalo tri zvezke svojega „Jahreshefta“ s prirodoslovno vsebino, medtem ko so bila tedanja historična prizadevanja koncentrirana v Zgodovinskem društvu za Kranjsko in v njegovem glasilu. L. 1865. se „Društvo kranjskega deželnega muzeja“ preoblikuje v popolnoma zasebno „Muzejsko društvo za Kranjsko“ in izda v naslednjem letu prvi zvezek svojih „Mitteilungen“. Zaradi političnih bojov ustavne dobe se pa pozornost članov obeh društev odvrne drugam, društvi zapadeta v letargijo in njuni glasili prenehata. Šele po preselitvi muzeja v sedanje poslopje so se proti koncu osemdesetih let zgodovinarji in prirodoslovci združili v oživiljenem Muzejskem društvu, ki nato od 1889 dalje ni več prenehalo z rednim izdajanjem letnih publikacij. Po smrti Dežmana, najbolj agilne osebnosti starega Muzejskega društva, prevladujejo med njegovimi člani Slovenci, vendar pa ohrani društvo v narodnem oziru nevtralen značaj; poleg nemških „Mitteilungen des Museal-Vereins für Krain“ izdaja že od 1891 slovenska „Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko“, pozneje se pa obe publikaciji združita v dvojezično „Carniolo“; v nemščini pišejo tudi

nekateri Slovenci. Pridevek „za Kranjsko“ je vzbujal opravičeno spodbujanje že v detdesetih letih in prispevki nekaterih članov dokazujejo, da so imeli širši vseslovenski delovni program; vendar se pa prvo izrazito slovensko historično društvo s samo slovenskimi publikacijami ni osnovalo v Ljubljani, ampak l. 1903. v Mariboru. Šele l. 1919. se društvo spremni v „Muzejsko društvo za Slovenijo“, njegovo glasilo pa v „Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo“, ki dobi popolnoma slovenski značaj. Delitev znanstvenega dela po ustanovitvi univerze je privedla do tega, da sta se v društvu osnovali najprej prirodoslovna in zgodovinska sekcija, nato pa je l. 1934. prevzelo njegove prirodoslovne funkcije na novo ustanovljeno „Prirodoslovno društvo“, „Muzejsko društvo za Slovenijo“ je pa ohranilo svoje staro ime, a se odslej bavi le še z zgodovinskimi vedami.

Društvo je torej v teku svoje stoletne zgodovine večkrat spremenilo svoje ime in tudi svoj značaj. Tudi njegovo sedanje ime je utemeljeno le še v spoštovanju pred historično tradicijo; skrb za muzeje je danes v glavnem stvar države, nekatere muzeološke discipline (n. pr. prirodoslovne) ne spadajo več v kompetence društva, zato pa je zdaj njegova funkcija širša v tem, da predstavlja centralno slovensko historično društvo, se bavi z vsemi historičnimi vedami in s tem tudi loči od drugih danes že številnih slovenskih znanstvenih društev. Za stoletnico je izšel 20. letnik „Glasnika“ kot zbornik na 410 straneh teksta in 28 straneh prilog z mnogimi važnimi članki; prvi članek dr. J. Mala „Naše Muzejsko društvo v teku sto let“ podaja zgodovino društva, ki sem jo tu kratko povzel. Razen tega je društvo izdalo v redakciji dr. M. Pivec-Steletove „Kazalo k zgodovinskim publikacijam Muzejskega društva za Slovenijo 1891—1939“, ki omogoča skupaj s starim Gratzyjevim repertorijem pregled vseh prispevkov, ki so izšli v publikacijah društva. Na dan proslave stoletnice se je vršilo prvo zborovanje slovenskih zgodovinarjev s predavanji in diskusijami; ta zborovanja so zamišljena kot stalna letna institucija.

Znanstvena bilanca društvenega dela je vsaj za zadnjih 50 let pomembna. Če pa analiziramo koncepcijo društvenega dela, ne moremo zavriniti očitkov prevelikega popuščanja pred načelom, da naj ostane nemščina znanstveni jezik, prizadevanja za sodelovanje nemških znanstvenih kolegov in utesnjevanja na delo v enem od teritorijev, na katere je zgodovinski razvoj razkosal slovensko zemljo. Za starejšo dobo, ko je bilo Muzejsko društvo pretežno prirodoslovno in ko ga je vodil K. Dežman, velja ta očitek predvsem Historičnemu društvu za Kranjsko. A tedaj so bile moči še šibke in so kmalu sploh odjenjale. Vendar so se tudi ob oživiljenju društva in začetku neprekinjenega dela pred 50 leti slovenski člani zadovoljili s tem, da je postalo društvo dvojezično, in niso ustanovili društva, ki bi bilo popolnoma slovensko po članih, jeziku in konceptu; da je bilo to tedaj že mogoče, dokazuje dejstvo, da sloni v teh letih društveno delo že skoraj izključno na Slovencih, in zgled, ki ga je deset let kasneje postavil Maribor. Ali je vsaj danes drugače in ali predstavlja društvo ter njegovo glasilo s svojimi članki, kritikami in bibliografijami središče historičnih raziskavanj za vse slovensko ozemlje brez ozira na državne meje, obenem pa naš neobhodno potrebni kontakt z ostalo južno-slovansko in svetovno historično znanostjo? Treba je povedati, da bomo morali za uresničenje tega ideala še mnogo delati. Ljubljana je danes sicer v splošnem priznana kot središče Slovencev in njenim vodilnim kulturnim institucijam in društvom je s tem že nekako odrejeno njihovo mesto; ostala slovenska središča imajo le institucije in društva provincialnega ali lokalnega značaja, ki imajo svoje področje dela in ki jih je treba le pozdraviti; vendar si pa centralne in vodilne vloge ni mogoče pridobiti samo z dekretiranjem, ampak jo je treba realizirati s trdim delom in tekmo predvsem s tujimi znanstvenimi središči.

Fran Zwitter.